

Maaelu
Teadmuskeskus

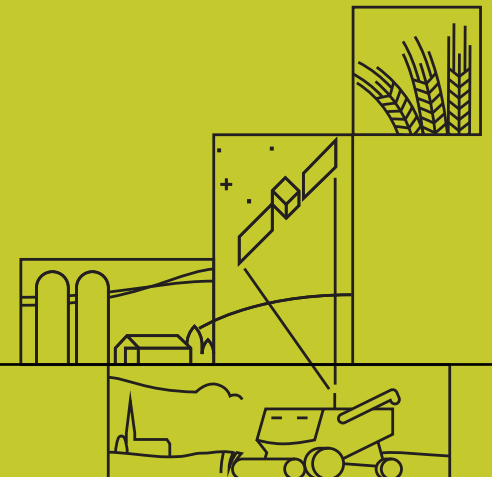
Variatud varu: kuidas geenipangad toetavad toiduiulgeolekut

13.08. 2026

Kuremaa

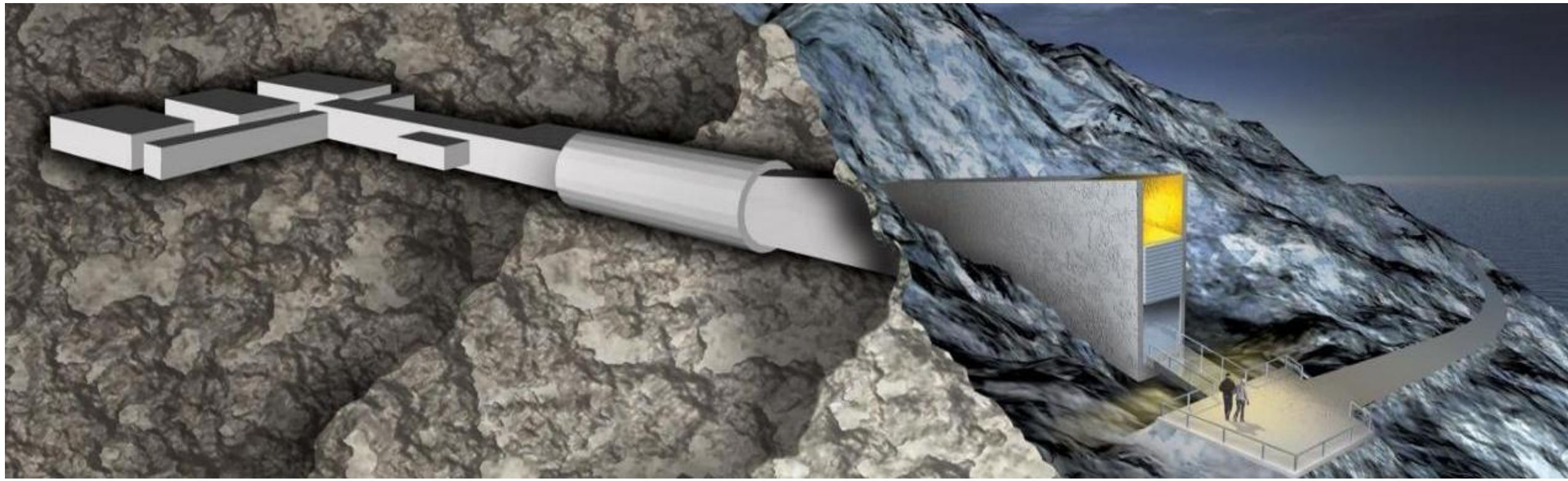
Külli Annamaa

Geenipank

Geenipank – mitmekesisuse tagala

- Säilitab mitmekesisust tuleviku vajadusteks
- Võimaldab reageerida muutustele (kliima, haigused, kahjurid, turuhäired)

Iga riik säilitab oma elurikkust

- Bioloogiline ja geneetiline mitmekesisus väheneb
- Mitmekesisus on oluline tuleviku toidutootmiseks
- Riikide vastutus on reguleeritud rahvusvaheliste lepetega:
iga riik on kohustatud säilitama omamaist bioloogilist mitmekesisust

Programm “Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine, säilitamine ja kasutamine”

Kollektsioonid:

Alates 2002. aastast

Põllu- ja aiakultuuride seemned – METKi geenipank

Mikrotaimed (kartul) – METKi taimebiotehnoloogia osakond

Puuvilja- ja marjakultuurid – EMÜ PKI Polli aiandusuuringute keskus

Maitse-, ravim- ja dekoratiivtaimed – Tartu Ülikooli botaanikaaed

Mida säilitame geenipangas?

- Sordid, aretised, pärandsordid, looduslikud populatsioonid – materjal, mis on kohanenud Eesti kliima, mulla ja haigustega
- Kogume sordiaretajatelt, koduaedadest ja loodusest
- Teraviljad, õlikultuurid, heintaimed, kartul, kaunviljad, köögiviljad

68 liiki

Ligi 4000 säilikut

Seemnete säilitamine geenipangas Jõgeval (alates 1999)

Kuivatatud seemnete
pakendamine

Niiskus- ja õhukindlad
fooliumkotid

Sügavkülmikud
temperatuuril -18 °C

Isetolmlevad >1500 seemet
Risttolmlevad >3000 seemet

Idanevuse kontroll

Seemnete varusäilikud

Põhjamaade geneetilise ressursi keskus (NordGen)

Fotod: NordGen

Ülemaailmne Teravmägede seemnepank

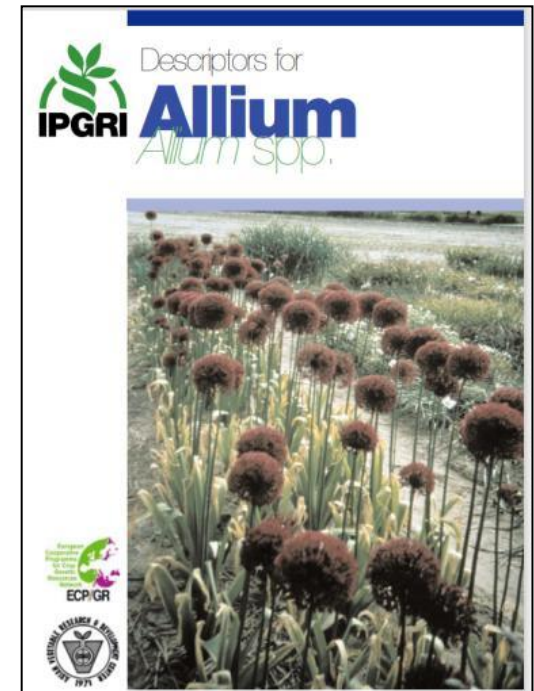
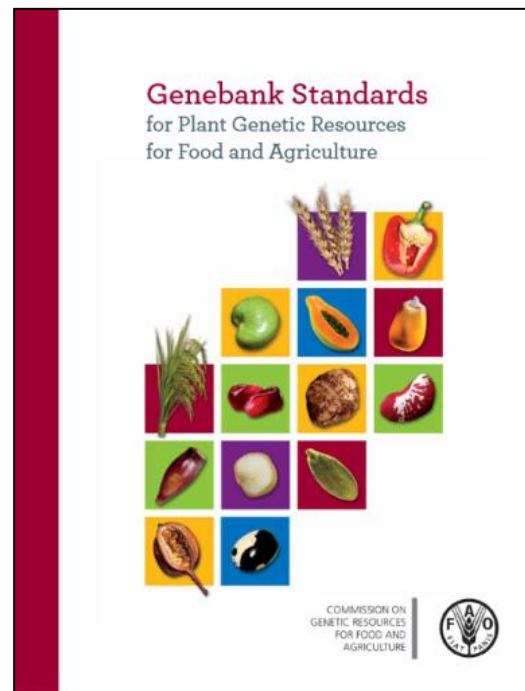
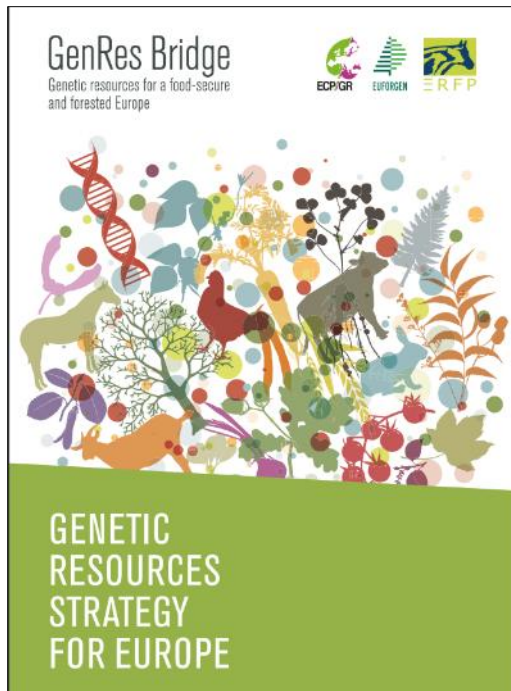
Mikrotaimed taimebiotehnoloogia osakonnas Jõgeval (1980ndad–2019 EVIKA Sakus)

Igal säilikul 4 mikrotaime

Rahvusvaheline võrgustik ja standardid

- Põhjamaade-Baltimaade koostöö (alates 1994)
- Taimede geneetiliste ressursside Euroopa koostööprogramm (alates 1998)
- FAO, Bioversity – säilitamise ja uurimise standardid, strateegiad, aruanded

Geenipank on tunnuste säilitaja

Tulevikuvõimalus:
rohkem uurida, rohkem kasutada!

Geenipankade infosüsteemid

Põhja- ja Baltimaad
GENBIS

nordic-baltic-genebanks.org

Euroopa
EURISCO

eurisco.ipk-gatersleben.de

Ülemaailmne
Genesys

genesys-pgr.org

The screenshot shows the Genesys website interface. At the top, there is a dark navigation bar with the Genesys logo and links for 'Accession data', 'Directory', 'Resources', and 'My List' (with a '0' indicator). A 'Login' button is on the right. Below the navigation bar is a large banner image of wheat stalks. A search bar is overlaid on the banner, containing the text 'Search Genesys...' and a magnifying glass icon. Below the banner, a text box states: 'Genesys is an online platform where you can find information about Plant Genetic Resources for Food and Agriculture (PGRFA) conserved in genebanks worldwide.' Below this, there are three statistics: '4,475,062' with a database icon and 'Browse accession records', '449' with a network icon and 'Explore subsets', and '567' with a leaf icon and 'Explore C&E Datasets'. Below the statistics is a section titled 'Recent activity' with three small images: a close-up of a plant stem, a landscape with trees, and a laptop displaying the Genesys website.

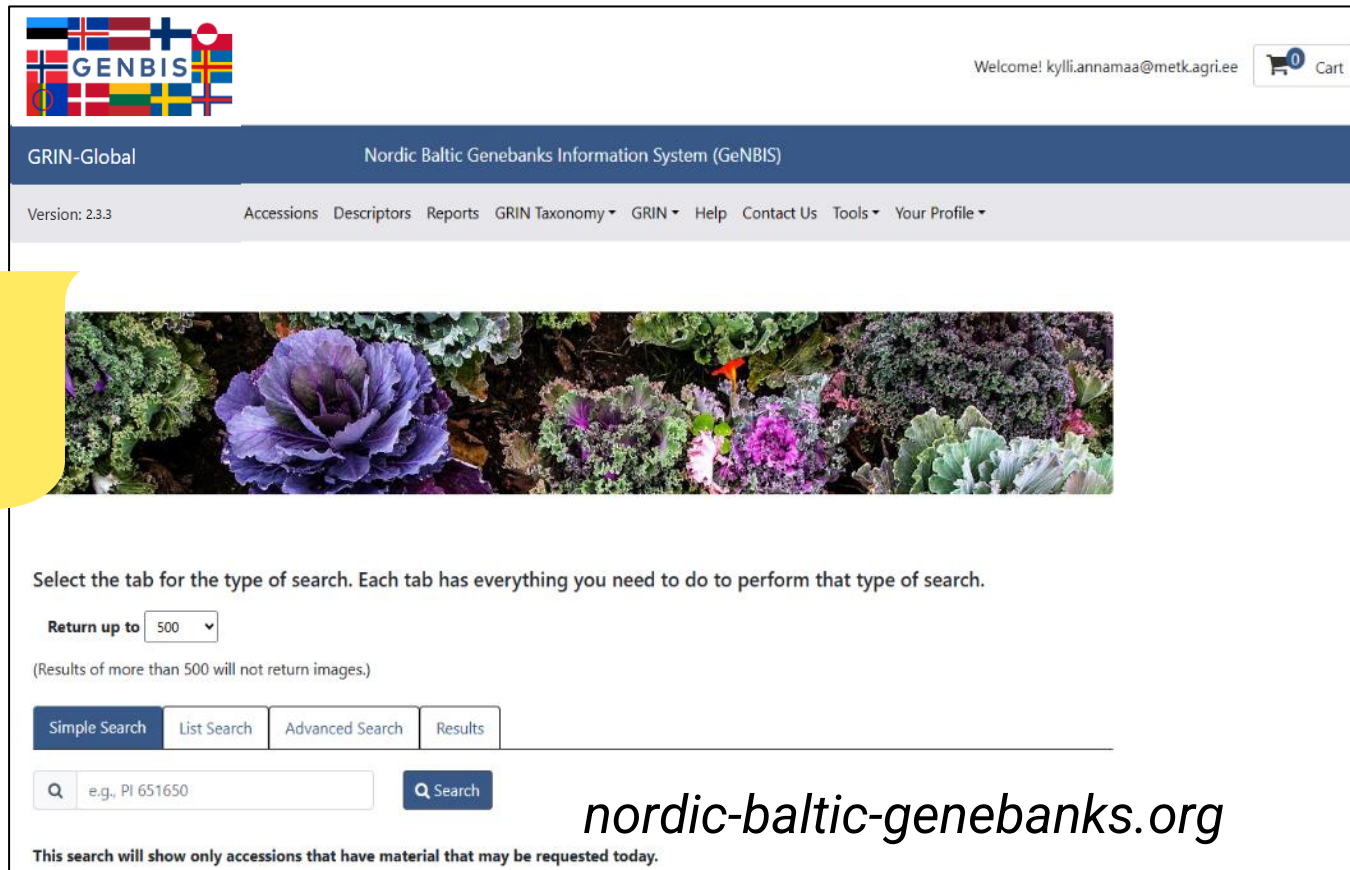
Materjali väljastamine geenipangast

Geenipank –
sordiaretaja varakamber

Rahvusvahelise lepingu alusel:

- sordiaretuseks
- teadustöök
- õppetöök

30-200 seemet
2-3 kartuli mikrotaime

The screenshot shows the GRIN-Global website interface. At the top, there is a logo with flags and the text "GENBIS". To the right, it says "Welcome! kylli.annamaa@metk.agri.ee" and a "Cart" icon. Below the logo, the text "GRIN-Global" and "Nordic Baltic Genebanks Information System (GeNBIS)" are displayed. A navigation menu includes "Version: 2.3.3", "Accessions", "Descriptors", "Reports", "GRIN Taxonomy", "GRIN", "Help", "Contact Us", "Tools", and "Your Profile". A large image of various colorful cabbages is shown. Below the image, there is a search section with the text "Select the tab for the type of search. Each tab has everything you need to do to perform that type of search." and a "Return up to" dropdown menu set to "500". A note states "(Results of more than 500 will not return images.)". There are four tabs: "Simple Search", "List Search", "Advanced Search", and "Results". A search bar contains the text "e.g., PI 651650" and a "Search" button. At the bottom, the website URL "nordic-baltic-genebanks.org" is displayed, along with a disclaimer: "This search will show only accessions that have material that may be requested today."

Väljastamine geenipangast hobiaednikele

Lubab väikeses koguses turustada vanade sortide seemet ja paljundusmaterjali.

Taimede paljundamise ja
sordikaitse seaduse
muudatus (2025)

Toetab:

- kohalike traditsiooniliste sortide säilitamist
- geneetilise mitmekesisuse hoidmist
- väiketootjate ja hobiaednike võimalusi vahetada ja turustada paljundusmaterjali

Kuidas geenipanga kollektsioonid täienevad?

METK

Maaelu
Teadmuskeskus

Sordid ja aretised
sordiaretajatelt

METK

Maaelu
Teadmuskeskus

Heintaimede seemned
loodusest

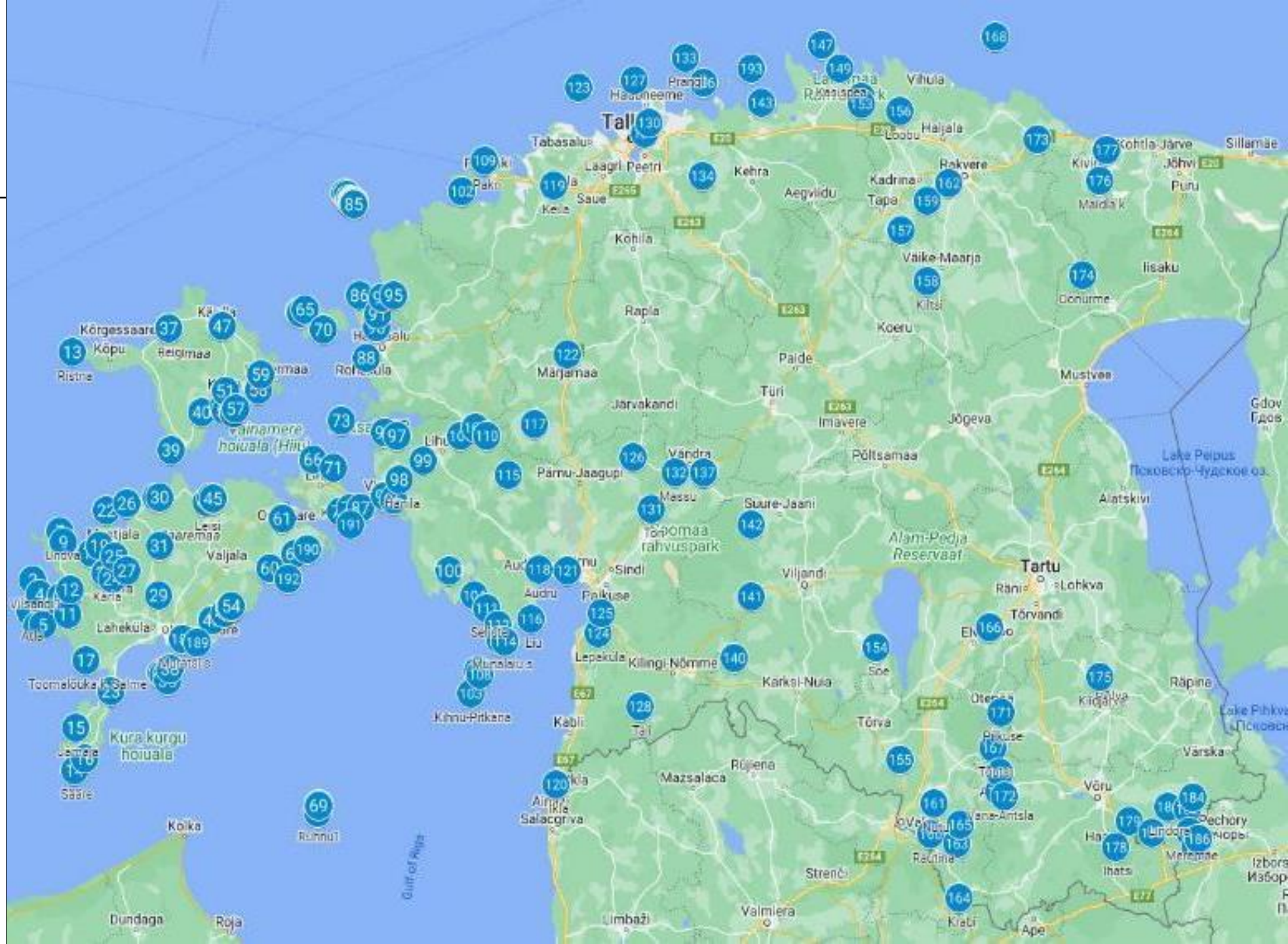

METK

Maaelu
Teadmuskeskus

Heintaimede
seemnete kogumine

Alates 2002. aastast
436 kogumiskohta

METIK

Maaelu
Teadmuskeskus

Kink-aruhein
'Ruhnu' (2024)

Pärandsordid – taime- ja kultuuripärand

Vanaemade peenarde
hästi hoitud aarded

Pärandsort
Rahvaselektsioonisort
Maasort
Kohalik sort
(Põlissort)

Meie oma toit!

Miks säilitada?

- Geneetiline mitmekesisus
- Kohastumine kohalike oludega
- Maitset, lõhnad ja kasutusviisid
- Lood ja kultuuripärand

Mis asi on rahvaselektsioonisort?

15.09.2016 14:03

Saatesari: [Terevisioon](#)

"Terevisioonis" olid taimekasvatuse instituudi geenipanga juhataja Külli Annamaa ja taimekasvatuse instituudi köögiviljade teadur Ingrid Bender, kes selgitasid mõistet rahvaselektsioonisort.

METIK

Maaelu
Teadmuskeskus

MTÜ Väekas Vagu
Haapsalu, Uuemõisa

Põliste taimede ja loomadega tegeleva MTÜ Maadias liige, soomerootslane ja Hame ülikooli õppejõud Arutika Michelson (keskel) uurib Heiki Ütsiku kasvatatud küüslauku.

KAIRE REILJAN

• KES OTSIB, SEE LEIAB

Pärandsortide otsijad leidsid Läänemaalt küüslauku

Teisipäeva pärastlõunal tõmbas Rõude küüslaugukasvataja Heiki Ütsik paar-kolm mugulat mullast välja ja andis pärandsortide inventeerijaile uurimiseks-säilitamiseks üle.

KAIRE ILVES
kairo@le.ee

Rõudest reisivad küüslaugud Tar-
nusse maatülikooli küüslaugu-uuri-
ja Priit Põldma kätte.

Enne, kui Ütsik need maast
üles tõmbas, oli maaelu teadmus-
keskuse juhataja Külli Annamaa
neid kui pärandsorti tungvalt
endale palunud.

Et jõgeval asuvas geen- ehk
seemnepangas küüslauku säili-
tada ei saa, lähevadki need maa-
tülikooli.

Aastanorm käes
Küll aga jõuavad seemnepanka

Sel nädalal Läänemaal aiamaid
ja taluhoove inventeerinud Michel-
son ja Annamaa võisid käiku edu-
kaks lugeda, sest kolme meetri
kõrguseks kasvavad aedad ja sini-
ne küüslauk teevad kokku aasta
normi. Annamaa käib pärandsor-
te otsimas igal suvel ja kui veab,

siis paar-kolm
tükki ka leiab.
Mullu Rapla-
maal tuvastas
ta suvega kaks
eri päranduba
ja ühe-herne.

Jõgeva seem-
nepangas säili-
takse ligi 4000

nistati pärandsordiks kahel esiti
kummalisena tunduval põhju-
sel. Kõigepealt ei osanud ta öel-
da, mis sordiga tegemist on, tei-
seks ei teadnud ta sordi vanust.
„Mingi sinine. Võibolla Ukraina
sinine. Juba mu isa ja ema kasva-
tasid seda,” ütles Ütsik.

• Et taim pärandsordiks tun-
nistataks, peab sort olema
vähemalt poolsada aastat
vana. „Eriti huvitavad meid
eestiaegsed sordid,” ütles
Külli Annamaa.

poolsada aastat vana. „Eriti huvi-
tavad meid eestiaegsed sordid,”
ütles Annamaa. Et vanust tõenda-
da, kogub maaelu teadmuskeskus
veel lugusid – kes ja mis asjaolu-
del võis sorti kasvatama hakata.
„Need lood on tihedasti põimu-
nud inimese enda ja tema pere-
konna looga,” ütles Annamaa.

Juhtub, et pärandsorte ei osata
just sel põhjusel tähele panna –
need on kogu aeg olnud ja inimesed
ei tule selle peale, et need on
midagi erilist. Michelsoni sõnul
on neil suur väärtus.

Järgipidevus katkes
Pärandsordid on vastupidava-

Suurpõllumehe pärandsordid
ei huvita, sest need pole mehha-
niseeritavad. „Kasvõi sedasama
kolme meetri kõrguseks kasva-
vat uba ei saa masinatega koris-
tada,” märkis Michelson.

Kuigi seemneid ostetakse
lausaliselt poest, on Michelsoni
sõnul siiski kaks aiaasukat, mis
põlvest põlve jätkavad oma eksis-
tentsi pärandsortidena – mada-
rõigas ja rabarber. Soome rabar-
bereist 60 protsenti on Michelsoni
sõnul üks ja sama vana Inglis-
maalt pärit sort.

Pärandsortide inventeerijatega
liitunud botanik ja MTÜ Maadi-
as liige Tõnu Ploompuu leidis

• LÜHIDALT

Elering ei luba Hara sadama süvendamist

Noarootsi osavallekogu esimees
Aivo Hirno seatis plaanitava Est-
Link 3 merekaabli kohta juunis Ele-
ringile ettepaneku, et tasakaalu
leidmiseks arendaja ja kogukon-
na vahel võiks Elering süvendada
kaabli paigaldamise käigus Hara
sadama laevatee. Kaabel peaks
maabuma Lääne-Nigula vallas.

Eleringi projektijuhtimise koor-
dinaatori Brenda Pentti juulis tar-
bijakaitse- ja tehnilise järelevalve
ametile esitatud KMH program-
mi arvamuste ülevaates märgiti, et
Elering seda siiski lubada ei saa.

„Elering ei saa endale võtta ko-
hustust süvendades Hara sadama
laevateed. Eleringil on EstLink3
merekaabli projektis kohustus
tagada, et kaabli paigaldamisel
merepõhja ei halveneks Hara lehe,
sealhulgas Hara sadama laevatee
olukord ning kui see tähendab, et
vaja on süvendada Hara sadama
juurdepääsu, siis seda ka tehakse,”
vastati osavallekogu ettepanekule.

Lisaks soovis Hirno osavalle-
kogu nimel, et täpsustatakse ka-
lepidüügi võimalusi kaabli kait-
sevööndis ning kaardistatakse ja
säilitatakse kaablikoridoris asuvad
laevavrekid, mida võimalusel eks-
poneeritaks rannarootsi kultuuri-
pärandina. Elering vastas, et neid
teemasid käsitletakse KMH pro-
grammis kavandatud uuringutes.

Juhan Hepner

Läänlased on vähe MES-ist laenanud

Läänemaa elanikud ja ettevõtted
on ühed väiksemad maaelu siht-
asutusest (MES) laenajad, näitab
sihtasutuse koostatud statistika.

Praegu ulatub MES-i laenuport-
fell 163,0 miljoni euroni ning käen-
dusportfell 67 miljoni euroni. Keh-
tivaid laenulepinguid on 1300 ja
käenduslepinguid 621.

Kõige rohkem on kasutatud lae-
ne ja käendus Saaremaal, kus lae-
nulepingute maht ulatub 30,8 mil-
joni euroni ning ettevõtjate panga-
laenulede antud käenduste maht
14,6 miljoni euroni. Läänemaal on
võetud 5,4 miljoni euro eest laene
ja ühe miljoni euro eest käendus-
id. Hiidlased on laenanud 3,4 miljoni
euro eest ja nende laene on käen-
datud 1,1 miljoni eest.

Suurima osa MES-i laenuport-
felli moodustab põllumajandus –
erim on rahastust kasutanud loo-
ma- ja linnukasvatuse, terviljakas-
vatuse ning segapõllumajanduse
ettevõtted. 12 protsendi ulatuses
on MES-i portfelli eluaseme kaas-
laene: pankade ja sihtasutuse ühi-
ne laendus, mis aitab inimestel
ehitada, osta või renoveerida ko-

METIK

Maaelu
Teadmuskeskus

Aili Linroos (80)
Padise lähistelt sai
seemned emalt
Lääne-Virumaalt
Kasvatasid seda ka
Siberis (kuni 1958)

METIK

Maaelu
Teadmuskeskus

Pikk kasvatamise
traditsioon Võrumaal

1000 seemne
mass 2 kg

Põlduba 'Helbi'

METK

Maaelu
Teadmuskus

Virve (96)
Sangaste lähistelt

Siblulat kasvatasid:
Virve vanaema ->
Virve tädi ->
Virve (aastast
1976)

Sangaste pesasibul

METK

Maaelu
Teadmuskeskus

Virve vanatädilt
~1915. aastal

Sangaste pesasibul

METIK

Maaelu
Teadmuskeskus

Säilitussort (2020)

Tomat
'Hiiumaa roheline'

Aeduba Papa uba

Saatis Madis Villand,
kelle vanaisa (1890-
1976) oli Maarjamäe
lossis aednik

Aeduba
Papa uba

METK

Maaelu
Teadmuskeskus

Aleksander Teesalu
(*Teesalu Sass*)
Vihterpalu metsaülem
1944-1969

Mart Erik (72)
Vihterpalu metsaülem
1976-1983

Kartul
'Aleksander'

METIK

Maaelu
Teadmuskeskus

Tiia Morfini vanaemalt

Aedhernes
'Vanaema hernes'

VANAEMA AED

Lõhnad ja maitseed lapsepõlvest

PÕLISTE TALULILLEDE, MAITSE-JA TOIDUTAIMEDE, TŠILLI-, KURGI-, TOMATISEEMNED - PÄRANDSEEMNED

EHE MEHHIKO TOIT

Asub Karula rahvuspargis: Rebasemõisa küla, Valgamaa

Tiia Morfin
<http://vanaemaaed.ee/>

Kes kasvas vanaema aias?

Privaatne grupp · 6,5 tuh liiget

Liitus

Community home

Üritused

Group by Vanaema Aed ja Leno Takobaar

Kes kasvas vanaema aias?

+ Kutsu

- Arutelu
- Esiletõstetud
- Liikmed
- Meediasisu
- Failid
- Meediumiklipid

Search icon

Kirjuta midagi ...

Esiletõstetud

1 uut

Tiia Morfin asub kohas nimega Vanaema Aed ja Leno Takobaar.

7. november 2017 · 🌐

Grupp kogub ja vahendab teavet, lugusid ja mälestusi vanade viljapuude, marjapõõsaste, ilupuude, talulilled, maitsetaimede ja köögiviljasortide kohta. Eesmärgiks on koguda ja jagada pärimust Eesti põliste taimede kohta, leida üles põlvest-põlve kasvatatud põlissordid.

Oled kõigega kursis

18.11.2023, kui administraator kinnitab

Teave

Grupp kogub teavet ja materjale vanade viljapuude, marjapõõsaste, ilupuude, talulilled ja köögiviljasortide kohta.

Eesmärgiks on koguda veel... [Vaata veel](#)

Privaatne

Ainult liikmed näevad, kes on grupis ja mida nad postitavad.

Nähtav

Igaüks saab seda gruppi leida.

Võib sisaldada märgistatud sisu

Administraatorid saavad lubata, et teatud postitused ja kommentaarid on grupis nähtavad isegi siis, kui Facebooki süsteemid on need märgistanud. **Lisateave**

Lisateave

Recent media

MTÜ Maadjas kogub ja vahendab teavet põliste koduloomatõugude ning aia- ja põllutaimede kohta.

MTÜ Maadjas tegevus:

1.2.2026 kell 13 Maadjase tegevuse esitamine projektikoosolekul Seed Saving: The Knowledge of Resilience, Latvian Permaculture association.

19.2.2026 kell 19 Juhatuse koosolek

27.2.2026 kell 11-15 Geneetiliste ressursside ja sordiaretuse nõukogu koosolek

28.2.2026 kell 11-16 [Pärandtaimede seemnepäev](#), Kaika Seltsimaja, organiseerija Vanaema Aed

12.3.2026 kell 19 Juhatuse koosolek

26.3.2026 kell 19-20.30 Üldkoosolek, link tuleb enne koosolekud mailile.

25-26.6.2026 Let's Cultivate Diversity, Kalø Økologisk Landbrugsskole, Taani. Organiseerija [Landsorten.dk](#)

00.7.2026 Aedade inventeerimine, Lääneemaa

[Pärandtaimede andmebaas](#)

[Seemneümbriku tegemine](#)

[Põllumajanduskultuuride geneetiline ressurss](#)

Facebook:

- [MTÜ Maadjas](#) (Eesti)
- [Maatiainen - Det lantliga kulturarvet](#) (Soome)
- [Föreningen Sesam](#) (Rootsi)
- [Kvann - planteklubben - Norwegian Seed Savers](#) (Norra)
- [Frøsamlerne](#) (Taani)

Eesti Vabaõhumuuseum

Põlduba 'Helbi'

Setu Vanatalo

Kokkuvõtteks

Geenipank ei taga toitu täna.
Ta tagab võimaluse
toota toitu homme.

Geenipank

- säilitab meil kohanenud põllu- ja aiakultuure
- annab materjali sordiaretuseks ja laiemaks kasutuseks
- võimaldab taastada „puhkepausil“ sorte, aretisi, pärandsorte
- hajutab riske: varukoopiad maailmas, varuhoidla pärandsortidele

Kasvatagem ise
endale toitu!

Rohkem infot:
genres.ee
metk.ee

Küll Annamaa
kylli.annamaa@metk.agri.ee
tel 5345 1468